

Ervaringen van Joodse mensen met discriminatie en door haat ingegeven misdaden in lidstaten van de Europese Unie

Artikel 1 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie bepaalt dat de menselijke waardigheid onschendbaar is. Zij moet geëerbiedigd en beschermd worden. Artikel 10 waarborgt de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst, en artikel 21 het recht om niet gediscrimineerd te worden, bijvoorbeeld op grond van godsdienst of overtuiging. Artikel 47 waarborgt het recht op een doeltreffende voorziening in rechte en op een onpartijdig gerecht.

Context

Overall in de Europese Unie (EU) krijgen Joodse mensen nog altijd te maken met beledigingen, discriminatie, intimidatie en zelfs fysiek geweld, en ondanks alle gezamenlijke inspanningen van de EU en haar lidstaten lijkt het er niet op dat deze verschijnselen langzamerhand tot het verleden gaan behoren. Hoewel veel belangrijke rechten wettelijk zijn gegarandeerd, blijven wijdverspreide en eeuwenoude vooroordelen een belemmering voor de kansen van Joodse mensen om deze rechten daadwerkelijk uit te oefenen.

De resultaten van de online-enquête van het Bureau voor de grondrechten van de Europese Unie (FRA) over de ervaringen van Joodse mensen met discriminatie en door haat ingegeven misdaden in acht EU-lidstaten wijzen op een wijdverspreide angst voor antisemitisme op internet en voor represailles, een zorgwekkend niveau van antisemitische discriminatie, met name in arbeid en onderwijs, en zorgen over het ontkennen of bagatelliseren van de Holocaust en door haat ingegeven misdaden. Uit de enquête komen ook andere problemen naar voren, zoals het feit dat slachtoffers vaak geen aangifte doen van antisemitische misdaden.

Gegevensverzameling en dekking

Dertien van de 28 EU-lidstaten verzamelen administratieve gegevens over antisemitische misdaden, maar deze zijn doorgaans niet met elkaar vergelijkbaar. De beperkingen aan de verzamelde gegevens maken het voor beleidsbepalers moeilijk om deze misdaden doeltreffend te bestrijden en potentiële slachtoffers te beschermen – dat zou meer gedetailleerde informatie over het aantal antisemitische delicten en de aard daarvan vereisen. Deze FRA-enquête, de eerste waarin vergelijkbare gegevens over de ervaringen van Joodse mensen met en hun percepties van antisemitisme verzameld worden, door haat ingegeven misdaden en discriminatie in een aantal EU-lidstaten, zal bijdragen tot een verbetering van deze situatie.

De gepresenteerde onderzoeksresultaten bestrijken België, Duitsland, Frankrijk, Hongarije, Italië, Letland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden. In deze landen tezamen woont ongeveer 90 % van de Joodse bevolking van de EU. De enquête heeft online plaatsgevonden in september en oktober 2012, en circa 5 900 personen die zichzelf als Joods beschouwen hebben hieraan deelgenomen. De gekozen onlinemethode maakte in de landen

Wettelijke context

De richtlijn inzake gelijke behandeling in arbeid en beroep (Richtlijn 2000/78/EG) en de richtlijn inzake gelijke behandeling ongeacht ras of etnische afstamming (Richtlijn 2000/43/EG) zijn de twee belangrijkste rechtsinstrumenten van de EU om discriminatie te bestrijden. Beide richtlijnen bieden bescherming tegen discriminatie van Joodse mensen – discriminatie op grond van godsdienst of overtuiging (richtlijn inzake gelijke behandeling in arbeid en beroep) of discriminatie van Joden als etnische groep (richtlijn inzake gelijke behandeling ongeacht ras of etnische afstamming).

In reactie op een verzoek van de Europese Commissie heeft het FRA een Advies over de gelijkheidssituatie in de Europese Unie na tien jaar tenuitvoerlegging van de richtlijnen gelijke behandeling uitgebracht. In het advies van het FRA wordt het bereikte niveau van gelijke behandeling onderzocht op basis van het door het FRA verrichte wetenschappelijk onderzoek op juridisch en sociaal gebied. Het advies (in het Engels) is te vinden op: <http://fra.europa.eu/en/opinion/2013/fra-opinion-situation-equality-european-union-10-years-initial-implementation-equality>

waar de enquête uitgevoerd is deelname van alle personen die zichzelf als joods beschouwen mogelijk; de enquête levert echter geen aselechte steekproef op die voldoet aan de statistische criteria voor representativiteit.

Belangrijkste bevindingen en op empirisch bewijs gebaseerd advies

De resultaten van de FRA-enquête zullen beleidsbepalers en andere belanghebbende partijen helpen bij het bestrijden van discriminatie en door haat ingegeven misdaden tegen Joden in de EU. In het licht hiervan stelt het FRA een aantal stappen voor om beleidsmakers op EU- en nationaal niveau te ondersteunen bij het ontwikkelen en ten uitvoer leggen van maatregelen om de grondrechten van Joden te waarborgen.

Bestrijding van antisemitisme

Twee derde van de respondenten (66 %) vindt dat antisemitisme in de geënquêteerde lidstaten een probleem is. Drie kwart van de respondenten (76 %) stelt dat het antisemitisme in de eigen lidstaat de afgelopen vijf jaar is toegenomen.

“Helaas wordt de strijd tegen antisemitisme meer en meer een hopeloze zaak.” (vrouw, 60-69 jaar, Hongarije)

“Ik maak me nu meer zorgen over antisemitisme dan dertig jaar geleden. Iets wat allang maatschappelijk onaanvaardbaar had moeten zijn, steekt daarentegen steeds meer de kop op.” (vrouw, 55-59 jaar, Verenigd Koninkrijk)

“Ik ben soms geschokt dat mijn kinderen, die derdegeneratie-Zweden zijn, zich niet veilig voelen.” (man, 50-54 jaar, Zweden)

In totaal 75 % van de respondenten is van mening dat online-antisemitisme een probleem is in zijn of haar land. Bijna drie kwart van de respondenten (73 %) verklaarde dat het antisemitisme op internet de afgelopen vijf jaar toegenomen is.

“In Frankrijk vormt antisemitisme tegenwoordig een reëel gevaar. [...] Forumdiscussies op internet en opmerkingen op YouTube barsten van de antisemitische en antizionistische boodschappen.”

(man, 45-49 jaar, Frankrijk)

Voor respondenten in vrijwel alle geënquêteerde EU-lidstaten vormen antisemitische opmerkingen op internet een groot probleem. Deze resultaten werpen de vraag op hoe de grondrechten op internet doeltreffend kunnen beschermd worden met volledige inachtneming van de vrijheid van meningsuiting. Antisemitische opmerkingen op internet zouden een van de factoren kunnen vormen die ertoe bijdragen dat Joodse mensen bezorgd zijn dat ze het slachtoffer van door haat ingegeven misdaden kunnen worden.

In de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête had 26 % van alle respondenten een incident of incidenten meegemaakt waarbij ze waren uitgescholden of verbaal geïntimideerd omdat ze Joods waren – 4 % was fysiek mishandeld of was daarmee bedreigd.

Aan respondenten die geconfronteerd waren met vormen van antisemitisch fysiek geweld of bedreigingen werd een aantal vervolgvragen gesteld over het ernstigste incident of het incident dat hen persoonlijk het meest had geraakt in de vijf jaar voorafgaand aan de enquête. Een derde van deze respondenten meldde dat daarbij zowel bedreigingen met fysiek geweld waren geuit als daadwerkelijk fysiek geweld was gebruikt. Voor 10 % gold dat het ernstigste antisemitische incident waarbij ze betrokken waren geweest fysiek geweld betrof, en 49 % verklaarde wel te zijn bedreigd, maar niet daadwerkelijk fysiek te zijn aangevallen.

FRA-adviezen

Om ervoor te zorgen dat discriminatie en door haat ingegeven misdaden systematisch en op gecoördineerde wijze aangepakt worden, zouden de EU en haar lidstaten ervoor moeten zorgen dat maatregelen om antisemitisme te bestrijden in de nationale strategieën en actieplannen op een aantal relevante gebieden geïntegreerd worden – waaronder strategieën en actieplannen voor mensenrechten, gelijke behandeling, misdaadpreventie en voorkoming van geweld, maar ook strategieën en actieplannen op lokaal niveau ontworpen zijn.

De EU-lidstaten zouden moeten overwegen stappen te ondernemen om de rechtsgrondslag voor het onderzoek naar en de vervolging van door haat ingegeven misdaden en misdaden met antisemitische motieven op internet te versterken. Dergelijke maatregelen zouden de ratificatie van het Aanvullend Protocol bij het Verdrag van Boedapest inzake cybercriminaliteit van de Raad van Europa moeten omvatten, evenals de tenuitvoerlegging van artikel 9 van het kaderbesluit inzake racisme en vreemdelingenhaat, dat EU-lidstaten verplicht om in bepaalde gevallen van cybercriminaliteit jurisdictie vast te stellen. [...]

De EU-lidstaten zouden moeten overwegen gespecialiseerde politie-eenheden op te richten om door haat ingegeven misdaden op internet te monitoren en te onderzoeken en maatregelen te nemen die gebruikers aanmoedigen om antisemitische inhoud bij de politie te melden.

Internet wordt voor veel Europeanen steeds belangrijker als communicatiekanaal, maar de anonimiteit die internet toestaat kan ertoe leiden dat bepaalde gebruikers beledigend of niet goed doordacht materiaal online plaatsen. De EU-lidstaten zouden moeten overwegen om, met steun van de EU, onderwijsinstrumenten en -materiaal te ontwikkelen met betrekking tot beste praktijken op het gebied van schrijven voor internet en om deze op te nemen in lesplannen voor het moedertaalonderwijs.

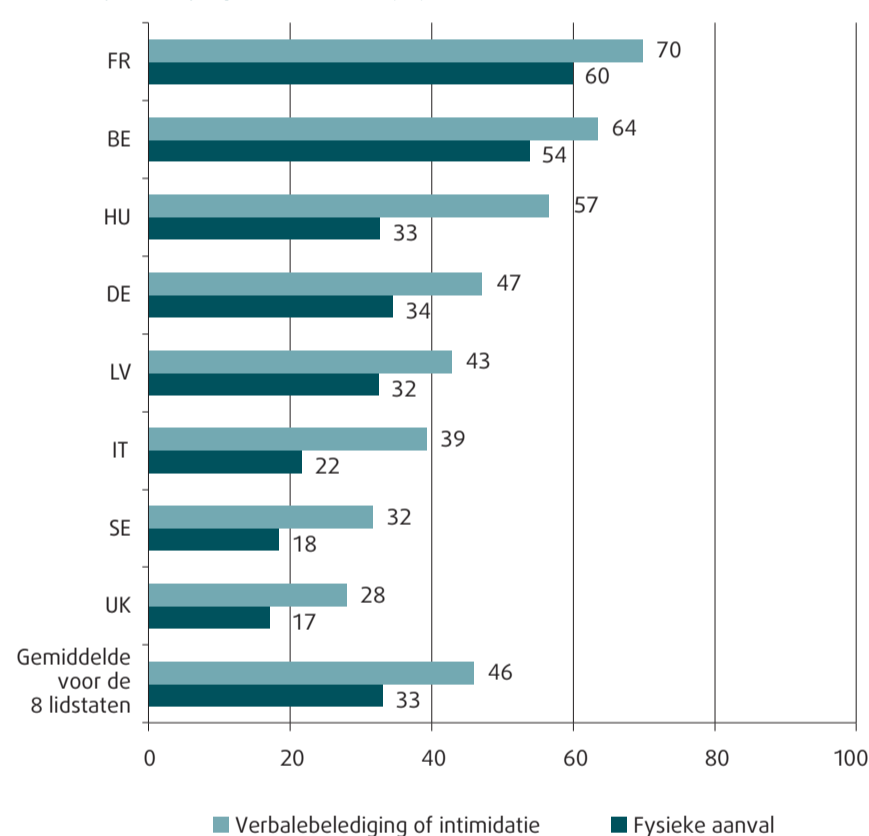
Angst slachtoffer te worden

Bijna de helft (46 %) van de respondenten vreest de komende twaalf maanden het slachtoffer van antisemitisch verbaal geweld of intimidatie te worden, terwijl een derde (33 %) vreest in deze periode fysiek aangevallen te worden.

Uitgebreid onderzoek naar de angst om slachtoffer van een misdrijf te worden heeft aangetoond dat deze angst en de daarmee gepaard gaande zorgen negatieve invloed heeft op het dagelijkse leven. Angst om slachtoffer van een misdrijf te worden kan ertoe leiden dat mensen hun verplaatsingen en/of activiteiten beperken, hetgeen hun welzijn kan ondermijnen.

Bijna een kwart (23 %) van de respondenten verklaarde op zijn minst af en toe geen Joodse evenementen of plekken te bezoeken omdat ze zich daar, of op weg daarnaartoe, als Jood niet veilig voelen. Ruim een kwart (27 %) van alle respondenten vermijdt op zijn minst af en toe bepaalde plekken in hun omgeving of buurt omdat ze zich daar als Jood niet veilig voelen.

Figuur 1: Vrees om in de komende twaalf maanden slachtoffer van verbaal geweld of intimidatie te worden of fysiek aangevallen te worden vanwege Joods-zijn, per EU-lidstaat (%)

Noot: N=5 847.
Bron: FRA, 2013

“Zolang je het dragen van een keppeltje, Joodse feesten en dergelijke privé houdt, lijkt er niets aan de hand. Maar zodra wij, net als Christenen en Moslims, ook belang willen hechten aan onze religie en deze in het openbaar willen belijden, verandert de situatie dramatisch.” (man, 60-69 jaar, Duitsland)

“Er is racisme in zijn algemeenheid; dat is het probleem in België. Antisemitisme is daar maar één aspect van.” (vrouw, 60-69 jaar, België)

“Ik denk dat het antisemitisme in Italië afneemt, zij het langzaam.”

(man, 70-79 jaar, Italië)

FRA-adviezen

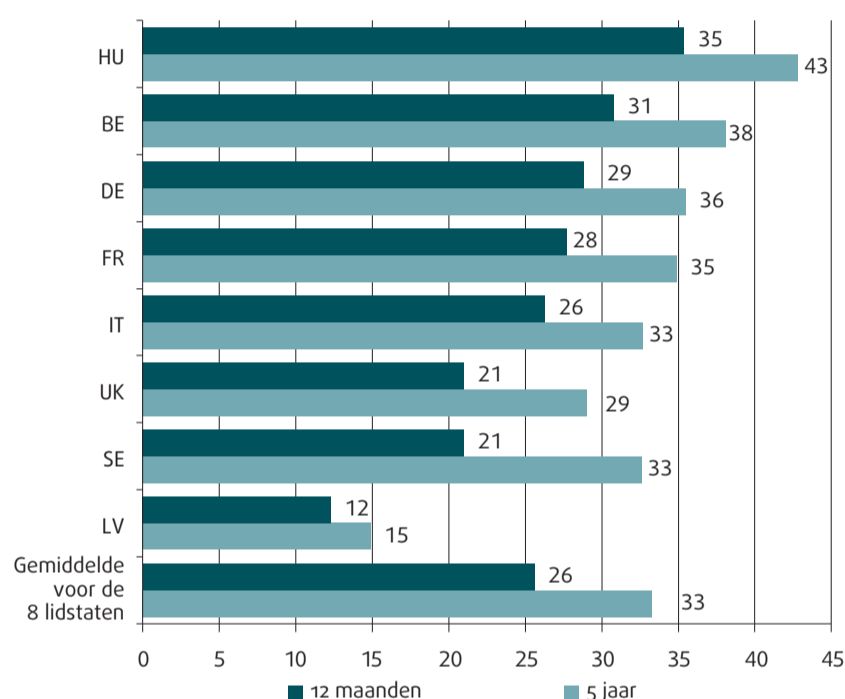
EU-lidstaten worden aangespoord om systematisch en op doeltreffende wijze gegevens te verzamelen over de manier waarop joden grondrechten ervaren in hun dagelijkse leven.

Terwijl het FRA gegevens verzamelde voor deze enquête, vonden in alle geënquêteerde lidstaten antisemitische incidenten plaats. De Joodse gemeenschap in Hongarije was het doelwit bij een aantal gewelddadige incidenten. In het Zweedse Malmö culmineerde een reeks aanvallen in een bomaanslag op een Joods gemeenschapscentrum. In maart 2012 schokte de tragische moordpartij op een Joodse dagschool in het Zuid-Franse Toulouse de publieke opinie.

Intimidatie

Een derde (33 %) van de respondenten heeft in de vijf jaar voorafgaand aan de enquête enige vorm van antisemitische intimidatie ervaren, terwijl een kwart (26 %) in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête met dergelijke intimidatie geconfronteerd is.

Figuur 2: Ervaring met antisemitische intimidatie in de afgelopen twaalf maanden en in de afgelopen vijf jaar, per EU-lidstaat (%)

Noot: N=5 847.
Bron: FRA, 2013

Van de vijf vormen van intimidatie die in de enquête werden genoemd, waren beledigende opmerkingen aan het adres van de respondent zelf het meest wijdverspreid. Bijna een op de vijf respondenten (18 %) had minstens één keer in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête dergelijke opmerkingen ervaren. Kleinere aantallen respondenten maakten melding van beledigende opmerkingen op internet over zichzelf (10 %) en beledigende of bedreigende e-mails, tekstberichten of brieven (7 %). Jongere respondenten kregen vaker te maken met beledigende opmerkingen op internet dan ouderen – 16 % van de respondenten in de categorie 16-29 jaar was op internet op tegen zichzelf gerichte opmerkingen gestuit, tegen 6 % van de respondenten van 60 jaar of ouder.

FRA-adviezen

Wanneer misdaden worden gepleegd met een antisemitisch motief, zouden de EU-lidstaten ervoor moeten zorgen dat wetshandhavingsautoriteiten dit motief correct vastleggen en dat het in aanmerking wordt genomen in alle procedures, van het eerste politieonderzoek tot de uitspraak van de rechtbank.

Discriminatie

De respondenten op de enquête zeiden dat de kans op antisemitische discriminatie in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête waarschijnlijk het grootst was op de werkplek (11 % van de respondenten die in de periode werkten, had dit ervaren) en tijdens het zoeken naar werk (10 % van de werkzoekende respondenten), of afkomstig was van personen die op een school of bij een opleiding werkten (de respondenten konden discriminatie-incidenten melden die hen persoonlijk of als ouder waren overkomen – 8 % van de respondenten op school of in een opleiding of met kinderen op school/in opleiding had het gevoel gediscrimineerd te zijn door personen die in het onderwijs werkzaam waren).

Antisemitische discriminatie blijft voor een deel van de respondenten een probleem. Discriminerende acties zouden kunnen bestaan uit het weigeren van een dienst of het niet tegemoetkomen aan de behoeften van joodse personen op de werkplek, bijvoorbeeld door na te laten om joodse mensen in staat te stellen belangrijke religieuze feestdagen te vieren of de sabbat te eerbiedigen.

“Ik heb mijn baan bij de universiteit waar ik doceerde opgegeven wegens expliciet antisemitisme op het werk, zowel onder collega’s als onder studenten. Ik ben hier nog steeds door getraumatiseerd en niet in staat ander werk te zoeken.” (man, 55-59 jaar, Verenigd Koninkrijk)

FRA-adviezen

De EU zou toezicht moeten houden op de doeltreffendheid van de inspanningen van nationale instanties voor gelijke behandeling en andere mechanismen om op grond van hun mandaat Joodse mensen te informeren over bescherming tegen discriminatie overeenkomstig de bepalingen van de richtlijn inzake gelijke behandeling ongeacht ras of etnische afstamming (Richtlijn 2000/43/EG).

De EU-lidstaten worden aangespoord vakbonden en werkgeversorganisaties te steunen in hun inspanningen om diversiteits- en non-discriminatiebeleid in te voeren. Dit beleid zou maatregelen moeten omvatten die bijdragen tot een betere accommodatie van de behoeften van joodse mensen op de werkplek – bijvoorbeeld, waar mogelijk, door middel van flexibele vakantiearrangementen.

Ontkennen of bagatelliseren van de Holocaust

In de afgelopen twaalf maanden had meer dan de helft (57 %) van alle respondenten iemand gehoord of gezien die beweerde dat de Holocaust een mythe was of werd overdreven.

Krachtens Kaderbesluit 2008/913/JBZ van de EU betreffende de bestrijding van bepaalde vormen en uitingen van racisme en vreemdelingenhaat door middel van het strafrecht moeten EU-lidstaten ervoor zorgen dat het aanzetten tot haat op grond van ras, geloof of etnische afkomst en het ontkennen of bagatelliseren van de Holocaust strafbare feiten zijn. Ondanks de in het kaderbesluit uiteengezette maatregelen waren in enkele lidstaten veel geënquêteerden zich niet bewust van wetgeving die het ontkennen of bagatelliseren van de Holocaust strafbaar stelt of van wetgeving tegen het aanzetten tot geweld of haat tegen Joden.

FRA-adviezen

De EU-lidstaten zouden moeten onderzoeken hoe onderwijs over de Holocaust in lesprogramma's over mensenrechten en in geschiedenislessen geïntegreerd is. Ook zouden ze de doeltreffendheid van het onderwijs over de Holocaust moeten beoordelen door verschillende competenties te evalueren, waaronder sociale, culturele en burgerschapscompetenties. Voorts zouden de EU-lidstaten moeten onderzoeken hoe het Europees kader inzake sleutelcompetenties voor een leven lang leren (Aanbeveling 2006/962/EG) in scholen en lerarenopleidingen uitgevoerd is.

Melden van antisemitische misdaden

Bijna twee derde (64 %) van de respondenten die te maken hadden gekregen met fysiek geweld of met bedreiging met geweld had geen aangifte bij de politie gedaan van het ernstigste incident of dit incident bij een andere organisatie gemeld. Drie kwart (76 %) van de respondenten die in de voorgaande vijf jaar met antisemitische intimidatie waren geconfronteerd had het ernstigste incident niet gemeld. Meer dan vier op de vijf (82 %) van de respondenten die verklaarden dat ze zich in twaalf maanden voorafgaand aan de enquête gediscrimineerd hadden gevoeld omdat ze joods waren, had het ernstigste incident niet gemeld.

Slachtoffers zijn niet geneigd antisemitische misdaden tegen hen te melden bij de politie of andere gespecialiseerde organisaties, zelfs niet de incidenten die zijzelf als "het ernstigst" beschouwen of waar ze het meest last van hebben gehad, zo laat de enquête zien. Het resultaat vormt eens te meer bewijs dat officiële politie- of strafrechtelijke statistieken slechts het spreekwoordelijke topje van de ijsberg vertegenwoordigen en de ernst van de situatie onderschatten. Dit sluit aan bij de bevindingen van andere FRA-enquêtes, zoals de enquête over discriminatie en door haat ingegeven misdaden tegen lesbische, homoseksuele, biseksuele en transseksuele personen (LGBT) en de enquêtes van de EU naar minderheden en discriminatie (EU-Midis).

Het gebrek aan meldingen maakt door haat ingegeven misdaden onzichtbaar: de plegers ervan gaan vrijuit, terwijl slachtoffers niet de ondersteuning en bijstand ontvangen waar ze volgens Europese en nationale wetgeving recht op hebben.

FRA-adviezen

De EU-lidstaten zouden de onderrapportage van door haat ingegeven misdaden moeten aanpakken [...]. Ook praktijken als 'melding door derden', waarbij maatschappelijke organisaties aangifte van incidenten doen bij de politie of het doen van aangifte gemakkelijker maken, zouden het percentage incidenten waarvan melding wordt gemaakt in een aantal kwetsbare groepen kunnen verbeteren – zoals wordt onderstreept in een FRA-advies in het verslag EU LGBT Enquête: resultaten in een oogopslag (EU LGBT Survey: Results at a glance (2013)).

Vergroten van het bewustzijn van rechten

Circa de helft van de respondenten, afhankelijk van de regio 43 % tot 53 %, is zich niet bewust van de wetgeving die Joodse mensen tegen discriminatie beschermt. De respondenten zijn zich het meest bewust van antidiscriminatiewetgeving op het gebied van arbeid en zijn zich het minst bewust van de bescherming op het gebied van goederen en diensten, zoals bij een bezoek aan een winkel, restaurant, café of nachtclub.

Zelfs de grootste inspanningen van wetgevers kunnen het gewenste effect niet bereiken als de betrokken personen zich niet bewust zijn van de bescherming die de wet hun biedt of niet weten hoe ze hulp en informatie kunnen krijgen om hun zaak onder de aandacht te brengen.

FRA-adviezen

De EU-lidstaten zouden de samenwerking tussen hun instanties voor gelijke behandeling en organisaties van de joodse gemeenschap moeten bevorderen door ervoor te zorgen dat joodse mensen die worden gediscrimineerd worden geïnformeerd over hun rechten en over de beschikbare mechanismen om verhaal te halen.

Meer informatie:

Voor het verslag van het FRA over de bevindingen van de enquête – *Discrimination and hate crime against Jews in EU Member States: experiences and perceptions of antisemitism* – zie: <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/discrimination-and-hate-crime-against-jews-eu>

Voor de online-gegevensvisualisatietool van de enquêteresultaten inzake discriminatie en door haat ingegeven misdaden tegen Joden in EU-lidstaten, zie: <http://fra.europa.eu/en/discrimination-hatecrime-jews-survey-results>

Voor een overzicht van het project van het FRA inzake discriminatie en door haat ingegeven misdaden tegen Joden, zie: <http://fra.europa.eu/en/project/2012/fra-survey-jewish-peoples-experiences-and-perceptions-antisemitism>

Voor informatie over de verzameling van gegevens over antisemitische incidenten en door haat ingegeven misdaden door het FRA, zie:

- *Antisemitism: Summary overview of the situation in the European Union 2002–2012*; <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/antisemitism-summary-overview-eu-2001-2012>
- Jaarverslag van het FRA: *Fundamental rights: challenges and achievements in 2012* – FRA Annual report; <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/fundamental-rights-challenges-and-achievements-2012>

Voor informatie over het werk van het FRA met betrekking tot de Holocaust en mensenrechteneducatie, zie: <http://fra.europa.eu/en/project/2006/holocaust-and-human-rights-education>